

Arvustus: Varjupaika jõudmine on tähistamist väärt

Kunst 20. märts 2018 <https://www.muurileht.ee/arvustus-varjupaika-joudmine-on-tahistamist-vaart/> — [Rael Artel](#)

Pärnus on salastatud aadressil naiste tugikeskuses avatud Flo Kasearu näitus „Varjupaiga festival”, mis tähistab varjupaika jõudmist kui eneseületust nõudvat saavutust.

Epp Kubu ja Flo Kasearu foto seeriast „Kaaretüdruk”

Naistevastase vägivalla temaatika on lõpuks ometi laiemalt ja ka põhjalikumalt kõneaineks võetud, seda nii Eesti kontekstis proua presidendi eestvedamisel kui ka üleilmselt rahvusvaheliste ahistamiskandaalide näitel. Kaasarääkijaid (ja kahjuks ka -rõökijaid) on palju, reaalse ennetustöö ja ohvrite abistamisega tegelejaid aga märksa vähem. Mida konkreetset saab selles küsimuses ära teha üks kunstnik?

Flo Kasearu on töötanud viimastel aastatel süstemaatiliselt Pärnu naiste varjupaiga elanikega. Ta on nende lugusid kuulanud, kogetut koos läbi arutanud, mõelnud võimalustele väljakujunenud olukorda muuta. Üle-eelmisel aastal korraldas Kasearu Artishoki biennaalil NO99 teatris *performance*’i „Privaatsuse sooviavalduse ilmestamine”. Koostöös varjupaiga elanikega valmis valus lavastus, mille tekst põhines ohvrite lugudel ja kohtumaterjalidel. *Performance*’i visuaalne osa kogu oma õuduses toimus publiku peas, kes detailselt kohtule

kirjeldatud peksu- ja piinamisjuhtumeid kuulates seda vaimusilmas ette kujutasid. Etendusest koorus välja ka ebameeldiv arusaam, et naised peavad taluma reaalsuses topeltvägivalda – kodus füüsilist ja seksuaalset, politseis ja kohtus institutsionaalset.

Kui NO99-s etendunud teoses andis kunstnik ohvritele hääle ja tõi vaataja ette naiste kohutavad läbielamised, siis varjupaigafestival keskendub pigem ohvrite rehabilitatsioonile ja hingehaavade ravile. Esmapilgul polnud ma päris kindel, kas näituse pealkiri „Varjupaiga festival” annab just päris adekvaatselt edasi kunstniku kavatsusi ja ekspositsiooni olemust. On ju festival millegi tähistamiseks ja pigem peomeeleoluline üritus. Kuid varjupaika külastades ja seal juttu puhudes mõistsin, et sinna jõudmine on tähistamisväärne saavutus, mis nõuab julgust, otsustavust ja eneseületust.

Kõiki Pärnu naiste varjupaiga ruume hõlmav näitus-installatsioon läheb sel korral teavitamisest ja lugude päevavalgele tirimisest kaugemale – kunstnik kasutab varjupaika nii näituse tootmise materjali kui ka eksponeerimiskohana. Teoseid, mida varjupaigas näha saab, ongi kaht tüüpi: mõned on sündinud koostöös ohvritega, teised on aga kunstniku vabad interpretatsioonid lähisuhtevägivalla teemal.

Epp Kubu ja Flo Kasearu foto seeriast „Kaaretüdruk”

Läbiv kujund, mis varjupaigafestivali idee kokku võtab, on võidukarikas. Neid leidub mitmes suuruses ja erinevates tubades, kõige suurem, pea meetri kõrgune, asub aga köök-söögituas, ja need on loodud kõigi varjupaiga elanike ühisel jõul tegelusteraapia osana. Karikas on tunnustus naistele, kes on julgenud hirmu ja vägivalda ringist välja murda, julgenud jätta oma kodu ja varanduse enda ning oma laste turvalise tuleviku huvides. Varjupaika jõudmine on juba suur võit, mille puhul naisele õnne soovida, ning sümbolne autasu aitab tema hävinud enesekindlust turgutada.

Järgmine samm oma elu uuesti ülesehitamisel on eneseusu ja -kindluse tagasisaamine. Naised, keda on aastaid alandatud ja pekstud, ei arva enam isegi, et on võimelised oma elu muutma või üldse millegagi hakkama saama. Siinkohal pakub kunstnik välja sümbolse ja miks mitte ka igapäevaelus realiseeritava akti asuda tööle abipolitseinikuna. Seotus riikliku jõustruktuuriga ning kõigi selle atribuutide, nagu vormiriided ja aksessuaarid, kandmine

annab ohvritele ametliku võimu. On suur vahe, kas rünnatakse tavakodanikku või end abipolitseinikuna üles andnud ja väljaõppe saanud naist. Vorm annab võimu juurde ning paneb kõrvalseisjad alateadlikult vormikandjat respektierima ja veidi ka kartma.

Minu jaoks on varjupaigafestivalil kõige enam huvi pakkuvad ja kunstiliselt köitvad aga kõik paberil lahendatud teosed, eelkõige joonistused. Neid on terve seeria, pealkirjaks „Varjupaiga hirmud”. Kunstnik jätkab hirmude visualiseerimist – kui „Majaomaniku hirmud” (2013) ja „Muuseumidirektori hirmud” (2014) mängisid pigem naljakate-absurdsete olukordadega, mis kõik majaomaniku või muuseumidirektori elus juhtuda võivad, siis „Varjupaiga hirmudes” on rohkem õhku ja ruumi. Need hirmud pole ilmselged ega lajata vaatajale otse lagipähe, vaid vajavad aega, et süüvida ja mõista. Mõned joonistused on pigem abstraktsed kui mõnd konkreetset situatsiooni kujutavad ja see muudab hirmude defineerimise eriti mõnusaks. Eksponeeritud seerias on palju tühjust ning kohati tabab vaatajat kimbatus, et äkki on see tühjus olulisemgi kui väike objektike kusagil töö nurgas. Inimesed ja asjad mõjuvad neil joonistustel stafaazidena, mis peaks teosel valitsevat tühjust veidi elavdama või selle proportsioone esile tooma.

Epp Kubu ja Flo Kasearu foto seeriast „Kaanetüdruk”

Ka fotoseeria „Kaanetüdruk” on mõtlemapanev ning lülitub oma sõnumilt ja visuaalselt lahenduselt laiemasse kunsti diskursusesse, mida ma eelistan markeerida liinasiibiliku steitmendiga „naine võtab vähe ruumi”. Kõik fotod on üles võetud sealsamas varjupaigas, peategelaseks rase naine, kellest on fotodel näha vaid kõht. Kui hirmude joonistused on pigem nagu õhulised peitepildid, millelt leida enda jaoks ja sõnastada hirm, siis dušikardina taga oma nägu varjav alasti naine on ühemõtteline ja selge sümbol. Isegi rohkem kui lähisuhtevägivalla teematikaga haakuvad need tööd praegu ajalehtedes toimuva iibeteemalise aruteluga. Viimases on domineerivaks põhipaatos, kus 50+ mehed räägivad noortest naistest kui sünnitamismasinat, kelle nägu, soovid, unistused ja erialane karjäär ei oma mingit tähtsust. Kohati on see lausa perversne. Nii nagu perevägivalla puhul, on ka iibediskussioonis esikohal oma ülemvõimu demonstreerimine ja koha kättenäitamine. „Kaanetüdruku” seeria on *creepy* ja hirmutav, täpselt nagu kiilaka vanamehe jutt vastuvaidlematust sünnitamiskohustusest või naaberkorterist kostuv karje.

Statistika väidab, et Eestis on iga viies naine kogenud füüsilist ja iga kümnes seksuaalset vägivalda. Äsja kõrgpunktis olnud kampaania #MeToo andis aga aimu, et need numbrid võivad olla tunduvalt suuremad ning probleemi tõelist ulatust võime vaid hoomata. Flo Kasearu demonstreerib varjupaigafestivalil, mida konkreetset saab üks kunstnik ja iga teinegi kodanik teha. Ta saab märgata, ära kuulata, mõista ja mitte hukka mõista, pakkuda välja võimalikke lahendusi, teha midagigi. Juba seegi on meie äärmiselt enesekeskses ühiskonnas suur asi.

Näitus „Varjupaiga festival” on Pärnu naiste varjupaigas avatud 31. detsembrini 2018. Ligipääs kriisikodu elanikele ja erikokkuleppel varjupaigaga (naistevarjupaik@gmail.com).

Rael Artel on kunstiajaloolane ja kaasaegse kunsti kuraator. Alates 2000. aastast on ta kirjutanud, kureerinud, kritiseerinud ja kirjastanud, viimastel aastatel töötas Tartu Kunstimuuseumi direktorina. Praegu töötu vabakutseline ning avatud põnevatele projektipakkumistele.